

УДК 338.24

Бакало Н.В., к.е.н., доцент

Песоцька М.В.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність фінансового менеджменту у зовнішньоекономічній діяльності на основі діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», розглянуто основні показники фінансового аналізу та забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємств та розглянуто базові принципи. Проведено аналіз результатів діяльності підприємства на основі фінансової звітності. Проаналізовано майбутні можливості досліджуваного підприємства та ефективні методи проведення фінансового менеджменту.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, зовнішньоекономічна діяльність, фінансові інструменти, фінансові методи, забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Бакало Н.В., Песоцкая М.В.

ФИНАНСОВЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье раскрыта сущность финансового менеджмента во внешнеэкономической деятельности на основе деятельности ОАО «Полтавский турбомеханический завод», рассмотрены основные показатели финансового анализа и обеспечения эффективной внешнеэкономической деятельности предприятий и рассмотрены базовые принципы. Проведен анализ результатов деятельности предприятия на основании финансовых отчетов. Проанализированы будущие возможности исследуемого предприятия и методы проведения финансового менеджмента.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, внешнеэкономическая деятельность, финансовые инструменты, финансовые методы, обеспечение внешнеэкономической деятельности.

Bakalo N., Pesocka M.

FINANCIAL MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

The article reveals the essence of financial management in foreign economic activity on the basis of OJSC «Poltava factory», the basic indicators of financial analysis and effective foreign economic activity of enterprises and reviewed the basic principles. financial reports will be considered in order to maximize enterprise performance. Analyzes the future possibilities of the investigated enterprise and methods of financial management.

Keywords: financial management, foreign trade, financial instruments, financial practices, support of foreign economic activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Характерною тенденцією сучасного економічного розвитку є зовнішньоекономічна діяльність, яка набуває вагомості популярності серед усіх складових господарської діяльності українських підприємств та організацій.

Розвиток зовнішньоекономічних операцій, а саме співробітництво з партнерами інших країн, веде до збільшення економічних, науково-технічних показників. Тому таким важливим і актуальним є вивчення і дослідження питань ефективної організації діяльності підприємства в зовнішньоекономічній сфері.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми фінансового менеджменту у зовнішньоекономічній діяльності досліджували

такі вчені-економісти як Базилевич В.Д., Бланк І.А., Мочерний В.С., Кириченко О.А., Лютий І.О., Ареф'єва О.В., Білик М.Д., Пластун В.Л., Руденко Л.В., Радіонова В.М., Романенко О.Р., Павлова Л.М., Філімоненков О.С., Кредісов А.І., Райзенберг Б.А., Поддєрьогін А.М., Дробозіна Л.А., Кірейцев Г.Г., Опарін В.М., Москаль О.І., Хілл Ч.У., Болл Д.А., Сінки Дж. Ф., Маршалл Дж. Ф. та ін.

Слід зазначити, що питання фінансового менеджменту у ЗЕД у економічній літературі не повністю відкриті, оскільки в Україні практично відсутні комплексні дослідження присвячені даному питанню.

Цілі статті. Отже, виходячи на зовнішньоекономічні ринки, підприємствам задля отримання максимального результату, потрібного дослідити питання фінансового менеджменту. А саме, проведення ґрунтовного фінансового аналізу, задля усунення негативних показників та збільшення привабливості підприємства для іноземних партнерів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним із головних суб'єктів ЗЕД є підприємство. Підприємство – це самостійний суб'єкт господарської діяльності, який виготовляє продукцію або надає послуги з метою задоволення потреб суспільства та одержання прибутку.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства базується на можливості отримання економічних вигод виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин. Це пов'язано з тим, що виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні має більше переваг ніж така діяльність всередині країни. Таким чином, ЗЕД здійснюється в тій країні і з тими партнерами, які є найвигіднішими [3].

Фінансовий менеджмент у сфері зовнішньоекономічної діяльності є сукупністю визначених інструментів, що компанії використовують у своїй фінансовій діяльності на міжнародних ринках. Серед цих інструментів фінансове – планування фінансових потоків, купівля і продаж валют для обслуговування різноманітних операцій, купівля і продаж акцій та інших цінних паперів на міжнародних фінансових ринках, оперування власними цінними паперами на закордонних ринках, управління валютними ризиками [4].

Фінансовий менеджмент у сфері зовнішньоекономічної діяльності формується на стику двох секторів міжнародного бізнесу. З одного боку, його основою виступає система управління транснаціональними компаніями (менеджмент зовнішньоекономічної діяльності), оскільки фінанси ТНК є лише частиною всієї компанії, куди входять операційна діяльність, маркетинг, дослідження і розробка, персонал. Тому управління фінансовими потоками міжнародної компанії впливає із загально-корпоративного планування, організаційної структури, керівництва та ін [1].

Фінансовий менеджмент міжнародних корпорацій базується на тому, що її виробнича, комерційна і фінансова діяльність на зовнішніх ринках, в економіці інших країн має додаткові вигоди, переваги порівняно з діяльністю на національному ринку. Це є неодмінною умовою доцільності підприємницької діяльності на міжнародній арені.

Фінансовий менеджмент у сфері зовнішньоекономічної діяльності формується на основі визначених інструментів, які компанії використовують у своїй діяльності на міжнародних ринках. Серед цих інструментів традиційно виділяють планування фінансових потоків, купівля і продаж валют для обслуговування різноманітних операцій, купівля і продаж акцій та інших цінних паперів на міжнародних фінансових ринках, оперування власними цінними паперами на закордонних ринках та управління валютними ризиками [2].

Фінансовий менеджмент у сфері зовнішньоекономічної діяльності формується на стику двох секторів міжнародного бізнесу.

З одного боку, його основою є система управління транснаціональними компаніями (ТНК), оскільки фінанси ТНК є лише частиною всієї компанії, куди входять операційна діяльність, маркетинг, дослідження і розробка, персонал. Тому управління фінансовими потоками міжнародної компанії впливає із загальнокорпоративного планування, організаційної структури, керівництва та ін. Фінансовий менеджмент у сфері зовнішньоекономічної діяльності, у зв'язку з цим, деталізує загальні функції управління стосовно фінансових потоків ТНК.

З іншого боку, фінансові ресурси ТНК та її грошові потоки є складовою міжнародних фінансових ринків. У зв'язку з цим, управління грошовими потоками ТНК залежить від загальної системи міжнародних фінансів, ланками якого є як і ТНК, так і держави, фізичні особи, міжнародні організації та валюти різноманітних країн. Відповідно до цього, управління фінансовими потоками ТНК залежить від міжнародних фінансів [6].

Зовнішньоекономічна діяльність має можливість отримати прибуток від міжнародних ділових відносин, міжнародного поділу праці. Це пов'язане з тим, що виробництво товару, а згодом експорт в іноземні країни, свідчить про високу якість продукції.

Фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована на максимізацію прибутку та досягненню рівноваги між власними та позиковими коштами.

Для аналізу фінансового стану та оцінки ефективності підприємства використовують: аналіз фінансового стану, аналіз фінансових результатів та аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Отже, розглянемо ефективність проведення фінансового менеджменту на прикладі ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод».

Дослідження зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» виявив, що контрагентами є більше 30 зарубіжних країн. Досліджуване підприємство активно веде торгівлю з країнами СНД. Це вказує на високу якість виробленого продукту та адекватність цін.

Таблиця 1

Аналіз показників ефективності використання основних фондів
ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2013–2015 рр.

Показники	Звітні роки			Відхилення (+, -) 2015 р. до	
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2013 р.	2014 р.
Коефіцієнт зносу, %	0,55	0,60	0,77	+0,22	+0,17
Коефіцієнт оновлення, %	0,05	0,04	0,005	-0,045	-0,035
Коефіцієнт вибуття, %	0,010	0,01	0,005	-0,005	-0,005
Фондомісткість, грн/грн	0,88	1,10	1	+0,12	-0,1
Фондовіддача, грн/грн	2,27	1,81	2	-0,27	+0,19

Отже, аналізуючи показники ефективності використання основних фондів можна зробити висновок: коефіцієнт зносу показує, яка частина була списана на виробництво в попередніх періодах і повинна мати тенденцію до зменшення, в досліджуваному підприємстві негативна тенденція до збільшення, у 2015 році порівняно з 2013 роком зріс на 0,22%. Коефіцієнт оновлення і вибуття мають низькі показники, особливо у 2015 році, межа обох показників – 0,005%. Це свідчить, що підприємство не вводить в дію нових основних засобів, і характеризує рівень вибуття основних засобів із виробництва. Фондомісткість має найбільше значення у 2015 році – 1% і має тенденцію до збільшення, показує скільки було використано основних виробничих фондів для виробництва однієї гривні продукції. Показник фондовіддачі має найменший показник

у 2014 році – 1,81% у зв'язку з політичною та економічною кризою.

Проаналізуємо структуру активів наведену у таблиці 2.

Таблиця 2

Аналіз структури активів ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2013–2015 рр.

Активи	Роки						Відхилення (+;-) 2015р. від	
	2013		2014		2015			
	тис. грн.	част- ка,%	тис. грн.	част- ка,%	тис. грн.	част- ка,%	2013	2014
Оборотні активи	181423	63,66	202970	68,36	224852	70,64	+6,98	+2,28
Необоротні активи	103575	36,34	93949	31,64	93460	29,36	-6,98	-2,28
Разом	284998	100	296919	100	318312	100	-	-

З огляду на дану таблицю, можна зробити висновок, що частка оборотних активів у 2015 році становила 70,64% це на 2,28% більше ніж у 2014 році. Щодо необоротних активів прослідковується зниження показників, у 2015 році їх частка становила 29,36%, порівняно з 2013 роком показник знизився на 6,98%.

Надалі проведемо аналіз показників складу і структури оборотних активів ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за рівнем ліквідності за 2013–2015 рр. наведених у таблиці 3.

Таблиця 3

Аналіз складу і структури оборотних активів ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за рівнем ліквідності за 2013–2015 рр.

Види оборотних активів	Звітні роки						Відхилення (+,-) 2015 р. від %			
	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2013 р.		2014 р.	
	Тис. грн	Част- ка,%	Тис. грн	Част- ка,%	Тис. грн	Част- ка,%	Тис. грн	Част- ка,%	Тис. грн	Част- ка,%
Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	9016	4,99	2813	1,39	3507	1,99	-5509	-3	+694	+0,6
Дебіторська заборгованість (кошти у розрахунках)	73994	40,9	89268	44,03	52464	29,77	-21530	-11,21	- 36804	-14,23
Запаси	97529	54,03	110371	54,52	120243	68,24	+22714	+14,23	+9872	+13,72
Разом	180539	100	202452	100	176214	100	-4325	-	- 26238	-

Отже, проаналізувавши оборотні активи, можна дійти до висновку, що найбільшу частину займає дебіторська заборгованість, найбільше значення у 2014 році, а саме 44,03%. Є загроза, що поточна дебіторська заборгованість поступового перейде в безнадійно, підприємству слід якісніше перевіряти платоспроможність підприємства. Наявність високих показників запасів означає перевищення їх норми, прослідковується поступове збільшення.

Структура джерел фінансування підприємства залежить від таких чинників: оподаткування доходів підприємства, темпів зростання реалізації товарної продукції та їхньої стабільності, структури активів підприємства, стану ринку капіталу, відсоткової політики комерційних банків, рівня управління фінансовими ресурсами підприємства тощо.

Таблиця 4

Аналіз структури та динаміки джерел фінансових ресурсів ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2013–2015 рр.

Пасив	Звітні роки						Відхилення (+,-) 2015 р. від %	
	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2013 р.	2014р.
	Тис. грн	Част- ка,%	Тис. грн	Част- ка,%	Тис. грн	Част- ка,%		
Власний капітал	130803	45,90	139927	47,13	187286	58,84	+12,94	+11,71
Довгострокові зобов'язання	28072	9,85	2352	0,79	1093	0,34	-9,51	-0,45
Поточні зобов'язання	126123	44,25	154640	52,08	129933	40,82	-3,43	-11,26
Баланс	284998	100	296919	100	318312	100	-	-

Отже, аналізуючи вищенаведену таблицю можна дійти до висновку, що власний капітал має тенденцію до збільшення його частка у 2015 році – 58,84%. Це свідчить про вагоме збільшення власних коштів у ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод». Довгострокові зобов'язання мають тенденцію до зменшення, що є позитивним фактором, оскільки підприємство здатне погасити свої зобов'язання протягом 12 місяців. Найменшу частку поточні зобов'язання мають у 2015 році – 40,82. Це свідчить про нормалізацію фінансового стану і виходу підприємства зі скрутного економічного положення.

Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2013–2015 рр. зробимо за допомогою таблиці 5.

Таблиця 5

Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2013–2015 рр.

Показники	Звітні роки			Нормативне значення	Відхилення від нормативу (+,-)		
	2013 р.	2014 р.	2015 р.		2013 р.	2014 р.	2015 р.
Коефіцієнт автономії	0,59	0,46	0,47	>0,5	+0,09	-0,15	-0,03
Коефіцієнт фінансування	0,61	0,35	0,55	<0,5	+0,11	-0,15	+0,05
Коефіцієнт заборгованості	0,30	0,68	0,71	<0,5	-0,2	+0,18	+0,21
Коефіцієнт забезпечення запасів власними коштами	0,77	0,84	0,6	>0,8	-0,03	+0,04	+0,1

Так як, фінансова стійкість – платоспроможність підприємства, проаналізувавши дану таблицю можна дійти до висновку, що показники знаходяться в межах норми. Так, наприклад коефіцієнт заборгованості має найбільше значення у 2015 році, є ризики структури капіталу. Коефіцієнт забезпечення власними коштами найнижче значення – у 2014 році, це свідчить про те, що власними джерелами не може покриватися необхідна величина запасів і затрат.

Показники рентабельності є відносними показниками фінансових результатів діяльності підприємства.

Таблиця 6

Аналіз показників рентабельності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»
за 2013–2015рр.

Показники	Звітні роки			Відхилення (+,-) 2015 р. до	
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2013р.	2014 р.
Рентабельність власного капіталу	0,08	0,04	0,14	+0,132	+0,1
Рентабельність активів	5,04	3,32	4,40	-0,64	-0,64
Рентабельність основних фондів	40,25	36,52	21,40	-18,85	-15,12
Рентабельність витрат	41,56	33,25	51,10	+9,54	+17,85

Проаналізувавши показники рентабельності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2013–2015рр., маємо наступне – у 2015 році рентабельність власного капіталу має найбільше значення, порівняно з 2014 роком на 0,1%. Рентабельність активів збільшується з кожним роком – причиною цього може бути збільшення попиту на продукцію підприємства. Рентабельність основних фондів частка у 2014 році сягає – 15,12%, а 2013 – 18,85%, отже прослідковуємо зниження показника. Рентабельність витрат має найменше значення у 2014 році частка яких – 9,54% у 2014 році показник збільшується до 17,85%.

Отже, ми розглянули основні показники, структуру та динаміку фінансово-господарської діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», провели оцінку фінансової стійкості даного підприємства та зробили відповідні висновки задля здійснення досліджуванім підприємством зовнішньоекономічних відносин. Дані дослідженні були проведені задля оцінки фінансового стану та виявлення негативних сторін, задля ефективного функціонування підприємства на зовнішньоекономічних ринках та збільшення привабливості для контрагентів.

Висновки. Отже, зовнішньоекономічна діяльність – це сукупність напрямів, форм і методів торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, а також кредитних і валютно-фінансових відносин даної країни з зарубіжними державами з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці. Дослідження зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» виявив, що контрагентами є більше 30 зарубіжних країн. Досліджуване підприємство активно веде торгівлю з країнами СНД. Це вказує на високу якість виробленого продукту та адекватність цін.

Щодо ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», то можна зробити висновок, що в цілому підприємство є рентабельним, збиток відсутній. Для досягнення максимального результату рекомендовано звернути увагу на дебіторську заборгованість, а саме ретельно обирати покупців. Більш ефективно розподіляти запаси.

Отже, на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» спостерігається нерациональна організація управління зовнішньоекономічною діяльністю. Незважаючи на систематичність експортних операцій підприємство не має власного підрозділу, який займався б виключно зовнішньоторговельними операціями. В результаті, співробітники не мають достатнього рівня досвіду і знань для поліпшення експортно-імпортних операцій та нарощування їх обсягу.

Список використаних джерел:

1. Вівчар О. Основні аспекти підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / О. Вівчар // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 24-30. – Режим доступу : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/290/2/GEB_2009_No2-O_Shepherd-Key_aspects_of_improving_the_efficiency_24.pdf.
2. Гіл Чарлз В. Л. Міжнародний бізнес: Конкуренція на глобальному ринку / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Ткачук. – К. : Основи, 2001. – 856 с.
3. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
4. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посібник / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 462 с.

5. Дідківський М. І. Міжнародний трансфер технологій : навчальний посібник / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2011. – 366 с.
6. Зінченко В. А. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств України [Електронний ресурс] / В. А. Зінченко, Л. І. Григорова-Беренда // Проблеми економіки. – 2011. – № 2. – С. 25-35. – Режим доступу : http://www.problecon.com/pdf/2011/2_0/25_35.pdf.
7. Литвиненко Я. В. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності України та шляхи її удосконалення [Електронний ресурс] / Я. В. Литвиненко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 4. Т. 2. – С. 255-257. – Режим доступу : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_4_2/pdf/255-257.pdf.